

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

17. AUGUSTĀ

Nr. 33 (396)

ŠODIEN KOLCHOZĀ

VERA SPIRIDONOVA

Un viņi visi turēja vārdu. Arnolds Lokmanis un Ivans Zarembs nopļāva katrs 50 hektarus zālāju un 25 hektarus rudzu. Bet Dzidra un Galina sasēja ik dienas 1270 labības kūļu katru.

— Lieliski jaunieši! Aug mums par teicamiem palīgiem, — runā par viņiem vecākie kolchoznieki.

Ieraugot, ka Arnolds, izkrāvis vāzumu, taisās braukt projām no kolchoza, priekšsēdētājs piegāja pie viņa.

— Sodien apskatīju laukus, arī mēži jau beidz nogatavoties, — viņš saka. — Kamēr briedumu sasniegušo tīrumu nav vēl tik daudz, tos novākt mums palīdzēs kombains. Bet jau pēc pāris dienām būs plaujami visi mēži un auzas. Laiks arī jums apskatīt mašīnas.

— Mašīnas mums ir kārtībā, — pasmaidīja Arnolds. — Šis pāris dienas es vēl palīdzēju kolejiem, bet pēc tam atkal abi ar Zarembu sedīsimies uz labības plaujmašīnām.

— Sagatavojieties, sagatavojieties tam... — noteica priekšsēdētājs. — Vasarāji, tāpat kā rudzi, jānovāc bez vilcināšanās.

— Mūsu dēļ jau nu darbi nekavēsies, — atsaucās jaunieši.

...Kad kulšana ritēja pilnā sparā, pie kolejiem pienāca kolchoza putnkepe Amalija Burdeviča — liela auguma, patukša, gados vecāka sieviete.

— Jau sen dzirdēju runas, ka šogad mums esot neredzēta raža, — viņa saka, smējējies atsēdāmās uz kāda no piebērtajiem maisiem. — Lūk, nāc pati pārliecināties savam acim, vai tiešas tas, ko runā jautis.

— Esi gan tu liela staigātāja kļuvusi, Burdeviču māt, — pasmējās brigadieris Lokmanis. — Vajadzēja ar nakti tādū gabalu. Vai tad tev veco kāju nemaz nebija žēl?

— Pēc labām vēstīm var aizstaigāt vēl tālāk, — pamācoši noteica putnkepe. — Un papriecāties par ražu vienmēr atradīsies spēki...

— Raug, pavalcā Dzidrai, viņa pie mums ir svēdēja, — turpināja sarunu priekšsēdētājs.

Dzidra izvilka no kabatas piezīmju grāmatiņu, ieskatījās tajā un lietiski zīņoja:

— Lūk, no šā te lauka izkūlām 21 centneru no hektara. Bet no citiem levācām arī pa 25 centneriem.

— Tad ir gan! — savijņojumā sasieta rokas sirmā sievietē. — Tadū ražu savā mūžā nekad neesmu pieredzējusi. Tagad es kā jauna stiežs atpakaļ uz fermu. Tādu prieku, tādu prieku!

Līdz malām ptebēto un aizsieto maisu kaudze aug augumā. Cilvēki strādā klusuclešot, koncentrēti, visu uzmanību pievēršdami darbam. Viņi zina — raža negaida, tā jānovāc laicā, bez zudumiem.

Kulšanas vietā atbrauc smagā automašīna. Brigadieris un priekšsēdētājs palīdz kolchozniekiem nest maisus, ieliet un salikt tos mašīnā. Lūk, tā jau piekrauta līdz pašai augšai.

— Laimīgu ceļu! — sauc kolchoza priekšsēdētājs. Viņš ir priecīgs, domājot par to, ka kolchozs sācis izpildīt savu pirmo un svētāko pienākumu — labības piegādi valstij.

Nenakti pienācis vakars. Rieta saule liek sārtoties jauno bērziņu stumbriem netālajā birzī. Laukos pamazām iestājas klusums. Tikai kulšanas vietās nenogurstoši dūc kulmašīnas, un aiz bērzu birzes loku pēc loka met apkārt labības laukam mūsu tīrumu kūģis — kombains.

Tveicīgs augusta dienas vidus. Vīrs kvēlo saules staru apmirdzētajiem zeltaino kviešu masīviem gaiss ir sauss un nekustīgs. Rudzi jau nopļauti. Kur vien raugās skatļens — visur plašajos līdzenuma tīrumos redz statos saliktus labības kūļus. Katrs no šiem kūļiem ir tik liels un smags, ka jau pēc tiem vien var spriest, cik biezi un augsti šeit ligojuši druvā rudzi. Arī kvieši šogad padēvušies tīcami. It sevišķi tas sakāms par ziemas kviešiem. Tie pabeceļas stalti, stiebru pie stiebra, ar kuplām, smagām vārpām. Vēja pūsmā aizsteidzoties pāri laukam, izskatās, it kā vilņi trauktos bezgalīgā jūrā, kas vietumis ir izalganti brūnā, citur atkal pavisam dzeltena. Mazliet attālak redz mēžus, tikpat brīnīškus savā spēkā un skaistumā.

Priecīgi ir ap sirdi kolchozniekam. Visur — tīrumos, pie kombainiem, elevatoros dzird runājam par jauno maižu, par devīgo vasaru. Bagātu ražu nesusi šogad zeme.

Saī vasarai ir savas iezīmīgas īpatnības, kas liecina par kolchozu izaugsmi un briedumu, par to, ka uzvarām vaipagotajā cēlā, ejot visu laiku kalnup, tie pakāpušies vēl vienu soli augstāk. Nekad vēl Latvijas lauki nav redzējuši tik daudz mašīnu un tehnikas, tādu milzīgu mehanizatoru armiju!

Bauskas rajonā, ko nule apciemojām, tagad strādā divdesmit pieci pašgājēji kombaini — divas reizes vairāk nekā pērnā. Kolchoznieki, ar cīnību atsaucas par «stepes kūģu» labākajiem vadītājiem — Briedi. Galīnu, kuri jau pagājušajā gadā parādījuši augstu meistariību.

Kā vecu sengadītu draugu sastop kombainieri Galīnu Kārļa Marksa vārdā nosauktā kolchoza priekšsēdētājs Jānis Volkovs. Šā arteļa tīrumos kombainieris strādā jau trešo gadu. Viņš pazīst te katru zemes stūrīti, katru pakalni un lejūci. Un tomēr, iekams jāņem stūre rokās, viņš vēlreiz ļoti rūpīgi pārbauda lauku — vai tikai vēl kaut kur nav palicis kāds akmens vai traktora izartie un jau sakaltušie krūmi. Nepamanīti tos laikā — avarijs nav novēršama. Galīgā nemilī vēltīgi zaudēt nevienu brīdi. Tikai Kārļa Marksa vārdā nosauktajā kolchozā vien viņam šogad jānovāc 300 hektaru labības.

Agri no rīta, gaismai austot, Jānis Volkovs dodas pie ražas novācējiem. Vispirms viņš staidžas apraudzīt kombainieri. Piesējis zirgu pie koka, viņš vēro, kā rūpīgais kombainieris pārbauda un ieeļļo savu mašīnu.

— Nu, Galīn, kā veicas? — jautā priekšsēdētājs.

— Viss jau ir labi, — jautri atsaucas tas. — Kaut tikai nebūtu lietus, citādi tas atkal sajauks mums visus rēķinus...

Kombainieris brīdi uzmanīgi vēro rietumus, no kurienes, paceldamies pāri tumšajam mežam, lēnām izpeld sidrabotu mākoņu grēda. Pēc tam viņš domīgi piebilst:

— Kaut tikai noturētos laiks!

Tiklīdz no labības bija nozudusi raža, Galīgš stājas pie mašīnas stūres. Viņam vēl vajadzēja novākt dažus hektarus rudzu. Pēc pusdienām viņš domāja pārbraukt uz citu lauku plaut nobriedušos mēžus. Loku pēc loka, viegli kā īsts kūģis, peldēja kombains pa viljojošo labības jūru, atstājot aiz sevis tīri novāktu joslu ar gandrīz līdz pašam saknēm apjauktiem rūgājiem. Un jo tālāk brauca, jo vairāk augs aiz tā izkulto salmu kuplo klēpju. Tīruma malā pie kombaina piestāja smagā automašīna. Varenā zeltainā strauņē ar klusu šalkoņu plūda tajā gaudi no pilnā bunkura. Bet Galīgš

Korejas Tautas

Demokratiskās Republikas Ministru Kabineta Priekšsēdētājam biedram Kim Ir Senam

Phenjanā

Sakarā ar Korejas Tautas Demokratiskās Republikas nacionālajiem svētkiem lūdzu Jūs, biedri Priekšsēdētā, pieņemt manus sirsnīgos apsveikumus līdz ar panākumu novēlējumiem varonīgajai Korejas tautai cīņā par savas dzimtenes brīvību un neatkarību.

J. STAĻINS

DROŠAIS CEĻVEDIS

Padomju literatūra un māksla ir visprogresīvākās pasaulē. Arvien vairāk tās kļūst par paraugu visas pasaules izcilākajiem kultūras darbiniekiem — rakstniekiem, gleznotājiem, muzikiem. Miljoniem un miljoniem vienkāršo cilvēku visā pasaulē smej padomju literatūrā un mākslī līdzesmu cīņai par sociālo un nacionālo atbrīvošanu, par mieru un demokrātiju.

Tie ir augsti mirdzoši kalngali, kurus savā trīsarpus gadu desmitu ilgajā attīstības laikā aizsniegusi padomju daudznaclju kultūra, padomju literatūra un māksla. Ne jau velti padomju literatūras pamatlicējus Maksimu Gorkiju un Vladimīru Majakovski par saviem skolotājiem uzskata visi labākie tautas demokrātijas valsti, Rietumeiropas, Amerikas un Āzijas rakstnieki. Un ne jau velti visur tur, kur tautas leročiem rokās cīnās par savu brīvību, karavīri un aizmugures darbaļaudis cenšas būt tādi, kādi cīņā un darbā bijuši un ir padomju ļaudis, padomju grāmatu varoņi.

Padomju tauta no visas sirds mīl savu literatūru un mākslu. Biedrs Staļins nosaucis padomju rakstniekus par cilvēku dvēseļu inženieriem. Šai skaistajā apzīmējumā ietverta augsta atzinība par visu to, ko paveikuši talantīgākie padomju rakstnieki.

Tācu, domājot par padomju literatūras un mākslas gūtajiem sasniegumiem, allaž jāatceras, ka tie nav nākuši bez nopietnām cīņām un grūtībām. Bolševiku partija, personīgi biedrs Staļins allaž sniedza palīdzību roku, mācīja saskatīt un izprast kļūdas, atrast to cēlonus, nosprauda drošu ceļu turpmākajam darbam. Ārkārtīgi svarīga loma pēckara gados šai zinā bijusi VK(b)P CK lēmumiem ideoloģiskajos jautājumos, kas kļuvuši par drošu ceļvedi visiem padomju kultūras darbiniekiem.

Pirms sešiem gadiem — 1946. gada 14. augustā — VK(b)P CK pieņēma lēmumu «Par žurnāliem «Zvezda» un «Leningrad». Tam sekoja partijas lēmumi par teātra mākslas un dramaturģijas, kinomākslas un muzikas jautājumiem. Milzīga nozīme bijusi arī «Pravdas» redakcijas rakstiem par literatūras, operas jaunrades un kino problemām. Visos šajos dokumentos izteiktās atziņas, izvirzītie norādījumi kļuvuši par nesatricināmu pamatu, uz kura likvienam padomju literatūras un mākslas darbiniekam balstāma sava jaunrade, lai kādā nozarē un žanrā viņš strādātu. Padomju rakstnieki, teātra un kino darbinieki, muzikā un visu pārējo nozaru mākslinieki diendienā mācās no partijas norādījumiem, cenšas arvien labāk pildīt vēsturiskajos dokumentos nospraustos uzdevumus. Jo bez tā nevar būt attīstības.

Bolševiku partijas vadošie norādījumi likti pamatā arī visiem tiem nozīmīgajiem panākumiem, ko pēckara gados guvusi Padomju Latvijas kultūra. Mūsu literatūra un māksla vēl cīnās ar augšanas grūtībām, kas vecākajās brālī republikās jau sen pārvarētas. Tas attiecas tiklab uz mākslas darbu saturu, idejisko precizitāti un spēku, kā arī uz māksliniecisko meistariību. Vēl šodien mēs latviešu padomju literatūrā cīnāmies pret nacionālās ierobežotības un apolitiskuma izpausmēm, muzikā apkarojam patiesu tautiskuma un skaidras melodijas aizstāšanu ar arhaiskumu vai sekliem atdarinājumiem, glezniecībā un skulptūrā cenšamies izkļaut sīkstī iesakņojušās formalisma palekas, paviršību zīmējumu un kompozīcijā. Vārdu sakot, mums vēl jāstaigā ar «aušu durumiem» tādos tīrumos, kas vecākajās republikās jau daudz daudz pumātīgāk izkopti. Lūk, tāpēc partijas lēmumos formulētie norādījumi latviešu padomju rakstnieku un mākslas darbinieku saimei ir sevišķi svarīgi.

Sakarā ar VK(b)P CK lēmuma «Par žurnāliem «Zvezda» un «Leningrad» seko gadadienu, sabiedrības uzmanība īpaši pievērsta literatūrai. Savus panākumus un — vēl vairāk — savus trūkumus un kļūdas apspriež un analizē arī latviešu padomju rakstnieki. Latviešu padomju literatūras stāvokli novērtē visi tie tūkstoši un simti tūkstoši mūsu republikas darbaļaudži, kuri mīl literatūru un dziļi interesējas par to. Ar gandarījumu varam konstatēt, ka tieši pēdējā laikā gūtas ievērojamas sekmes. Andreja Upiša monumentālais romāns «Plaša mākonis» ieguvis latviešu lasītājos plašu jo plašu atsaucību. Dihināti lepojamies ar Viļa Lāča romānu «Uz jauno krastu», kas ir līdz šim vienīgais ar Staļina premijas pirmo pakāpi apbalvotais latviešu padomju mākslas darbs. Republikas rakstnieku panākumu kontā liels svārs ir Nikolaja Zadornova vēsturisko romānu triloģijai, par kuru autors izpelnījies Staļina premiju. Ievērojams notikums Padomju Latvijas kultūras dzīvē bija Annas Sakses romāna «Dzirksteles nakts» i dalas publicēšana. Vīzbulis Bēce romānā «Rītdiena sākusies šodien» drosmīgi risinājis latviešu literatūrā vēl neskartu tēmu, Mākslinieciski spīgtus, pēc satura ļoti aktualus dzeju krājumus devusi Mirdza Kempe un Andrejs Balodis, Valdis Lukss, Jūlijs Vanags, Arvids Grigulis, Pēteris Sils, Bruno Saulītis, Alfreds Krūklis, Cecilija Dinere, Elina Zālte uzrakstījuši labus darbus mūsu bērnu literatūrā. Tāpat panākumi ir bijuši. Par tiem vispirms kārtā esam pateicību parādā bolševiku partijai, kuras gudrie norādījumi palīdz mūsu literatūrai augt, attīstīties un nobriest.

Bet, konstatēdami sekmes, runādami par sasniegumiem, nedrīkstam aizmirst acis pret trūkumiem. To mums vēl ir pārāk daudz, turklāt itin visās literatūras nozarēs, itin visos žanros. Mūsu prozas lielle darbi — romāni orientējusies gandrīz vienīgi uz pagātnes notikumiem, un tādas formas kā novele, īsa stāsts, tēlojums no latviešu padomju literatūras tikpat kā pazudušas. Ar to nekādā ziņā nedrīkst samierināties. Mūsu lirika vēl joprojām bīstami slīgst ar pelēcību, liekvārdību, fražu plūdos noslicinādama dzejas idejisko mērķtiecību. Dramaturģija pēdējā laikā piedzīvojuši daudzās neveiksmes, jo autori nav pratuši saskatīt ne padomju cilvēka darba dīzēnu, nedz arī to, cik skaudros cīņās pārvarami šķēršļi, kas tāda vai citāda veida traucē mūsu augsanu. Jau daudzus gadus runājam par atpazītību dziesmu tekstā, operu un baletu libretu, kinoscenariju un bērnu dramaturģijas radīšanā. Jāatzīst godīgi, ka, neraugoties uz visiem solījumiem un labajiem nodomiem, šai zinā neesam tikuši ne soli uz priekšu. Nepadarītu darbu sarakstu varētu vēl turpināt.

VK(b)P CK lēmuma «Par žurnāliem «Zvezda» un «Leningrad» gadadienā vēltājam levdā «Pravda» raksta, ka padomju literatūra vēl atpaliek padomju cilvēku — komunisma cēlāju iekšējās pasaules un varonīgā darba noteikšanā. Uz latviešu padomju literatūru šis norādījums attiecināms vislielākajā mērā. Abi šie trūkumi vienlīdz sakņojas tiklab vājā dzīves pazīšanā, kā arī profesionālās meistariības nepilnībā.

Latviešu padomju literatūras attīstības tempus ievērojami gausina tas, ka literatūras kritika vēl arvien nav pietiekami principiāla un kompetenta. Literatūras kritikas līmeņa radikāla paaugstināšana ir pirmā svarīguma uzdevums.

Leņina-Staļina partija vienmēr norāda padomju literatūrai un mākslai vienīgi pareizos attīstības un augšanas ceļus, nosprauž visaktuālākos uzdevumus, kritizē pašus būtiskākos trūkumus. Augsti novērtēdama literatūras un mākslas lomu tautas ideoloģiskajā audzināšanā, uzskatīdama augsta vispārējā kultūras līmeņa sasniegšanu par nepieciešamu priekšnoteikumu komunisma uzcēšanai, bolševiku partija un personīgi biedrs Staļins vienmēr ir nomodā par padomju literatūru un mākslu. Tā ir droša kļa, ka padomju kultūru sagaida jauni panākumi.

Mirdzas Kempes dzejas krievu valodā

KINONOVELE

Krievu valoda paver visu brālīgo republiku — kuplajai dzejnieku saimei plašus apvaršņus. Latviešu dzejnieku darbus šodien lasa tālu aiz Latvijas robežām. Ar krievu valodas palīdzību mēs esam ieguvuši atsaucīgus lasītājus visa Padomju Savienībā, esam izgājuši pasaulē.

Nupat iznākusī Mirdzas Kempes dzejoļu izlase krievu valodā. Dzejniece sākusī rakstīt pirms gadiem astoņpadsmit, taču īstu uzplaukumu viņas talants piedzīvojis tikai padomju laikā, īpaši pēc VK(b)P CK vēsturiskajiem lēmumiem par žurnāliem «Zvezda» un «Leningrad». Mirdza Kempe ir pāraugs tam, kā jāuzņem kritika, kā jāmacās no partijas un rakstnieku kolektīva biedriskajiem norādījumiem. To vēlreiz apliecina arī recenzējams dzejoļu krājums.

Piecdesmit četri dzejoļi, kas rūpīgi (gribētos pat teikt — mazliet skopli) atlasīti jaunajai grāmatai, raksturo M. Kempi kā nobriedušu vārda mākslas meistari, kura spēj mūsu daudzpusīgās dzīves saturu izteikt noskaņu bagātā dzejas formā. No pirmā dzejoļa sakopojuma «Rita vējš» (1946.), — kurā nereti vēl sastopam mistiskās elementus, kurā blakus padomju laika drosmīgajam vērsimam ieskanas arī vēl vecās, buržuāziskās pasaulē mantotās grūtirdības stīgas, — autore atstājusi tikai dažus vislabākos, idejiski nozīmīgākos un izteiksmīgi spožākos nospētos darbus: «Kritušajam», «Atbrīvotajam Liepājai», «Bērns pie trofeju ierociem» un dažus citus. Pārēja izlases deva ietilpst spēcīgāk, izstākāk dzejoļi, par kuriem jau esam priecājušies, lasot krājumus «Drauga vārdi» (1950.) un «Mieram un dzīvībai» (1951.). Zēl, ka līdz krievu un pārējo brāļu tautu lasītājam jau šoreiz nenāks himniski pacilāta, svīnīga mūsu dienu varenības cildinātāja «Kantate Staļina laikmetam», sirsnīgi sacerētais dzejoļis «Krievu zemes ozolam», kas palikuši ārpus nule iznākušās grāmatas. Tāpat līdzās veiktajiem citu republiku dzejniekiem gluži labi tederēti dzejoļi «Dzīvājam Rainim» un «Anna Sakse runa kolchozā» «Pret kalnu».

Mirdzas Kempes balst mēs tulit atskiram no daudzu citu dzejnieku stila, intonācijas. Vīnāt ir sava gleznaina pasaules uztvere, savi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu pielietojuma paņēmieni. M. Kempe allaž atrod saturam vispiemērotākos, vistuvākos vārdus. Padomju Latvijas pilsētu un lauku dzīves atnāvu notēlojumam viņa izmeklē atturīgus, taču sulīgus un mūsu pelzājam visraksturīgākos tēlus. Kolchoznieku pajūgi ceļā uz Rīgu dodas cauri rudens bērēm; ar Rāpna priedes zaru dzejniece sveicina dižo Puškinu. Gandrīz fiziskiem jutekļiem tverams slīksnu drēgnums un akaču salta elpa dves mums pretim no dzejoļa «Purvā un rācijā»; zeļa vārpu bangām melioratoru pēdās atšalc gaisās nākamības drūvas. Krāsu dažādībā mirdz un laistās Gruzijas saulainie, zilbinošie dabas zīmējumi; tālais Sevans spulgo dzejnieces skatījumā mūžam skaists kā smaragdzaļa bezgalības aca. Spānijas dzejoļu cikla jūtams cīnās skarbums, «Baladē par geriljero» īsās trīsindas, atskanu īpatnējais atkārtotums, gleznu izvēle liek raksturo Kristīno Garsijas nesaļūzamo drosmi, varonību. Skaudriem, realistiskiem spalvas vilcieniem M. Kempe atsedz darbajaužu drāmo postu kapitalistiskajās valstīs, satīrās atmāsko un nosoda kara kurinātāju ārpriekš cilvēku slepkavošanas plānus; miera idejas neuzvaramais spēks daudzās viņas pantos gūst konkrētu, savinojošu izpausmi.

Mirdza Kempe dzejo par sev tuvam lietam un parādībām, iepriekš dziļi un nopietni iepazīstoties ar attiecīgās

vides materialiem. Darbu pamatā viņa parasti izvēlas kādu vienu atsevišķu notikumu, cilvēku, vietu, atziņu, kas noder autoriem par izejas pozīciju tēmas risinājumam. Tas pasargā dzejnieci no fražaiņības, liekvārdības. Lūk, dzejoļis «Staļina māte». Tbilisi pilsētā, klusi sākojošu ciprešu ēnā dus vadona māte. Par to stāsta vienkārša, sirsnīgi uzrakstīta četrpēdu trochaļa kvarta. Un nākamajos trijos pantos dzejniece mums paver bezgalīgas tāles. Liekas, it kā mēs, stāvēt augstajā Mtmcmindas kalnā, skatītu visu zemesloki:

Apvāršņi kad draudot plauksni,
Kara asins blāzmu lej,
Dēls tavs paceļ miera zvaigzni
Pārī visai pasaulē.

Tā ir liela dzejnieka pazīme, ja tas spēj, balstoties vienreizējā, atsevišķā parādībā, pacelties līdz tik plašiem, cilvēci aptverošiem vispārinājumiem. M. Kempei tādas spējas ir.

M. Kempei padodas gan dzidri liriski dzejoļi («Armenijas akmens», «Saulē Gagrās»), jautri, mazliet pat draiskulīgi panti — kādas darbības, notikumu tēlojumi («Pajūgi ceļā uz Rīgu»), tāpat dzēlīgas satīras, gan plašāki episka rakstura dzejoļi (piemēram, «Geologi», «Kūp Indija sarti»). Pēdējā laikā dzejniece sevišķi iemīļusī pēdējas. Tās nav peļami un, kā to jau mūsu kritika atzīmēja, uzrāda autorē nemitīgu augšanu. Bēt ļoti, ļoti gribētos, lai neapklustu pavisam Mirdzas Kempes līriksa kōkļi! Dzejniecei tā teicami klausā, un lasītāji gaidīt gaida daudz jauku, izstātu lirisku dzejoļu, kas sabalsotos ar viņu centieniem, sapņiem, mīlestību, palīdzētu tiem dzīvot un strādāt, cīnīties.

Nav viegli atdzejojāt M. Kempes vārsmas. Te nepieciešama smalka ietūta, krietna amata prasme, dzejnieces daiļrades savdabības izpratne. Visdeālāks stāvoklis jau būtu tāds, ja kāda autora darbus atdzejotu viens cilvēks. Protams, tas mums jāpanāk tuvākajā nākotnē, no runām pārējo pie tiem praktiskiem pasākumiem šajā virzienā, taču pārņemot šodien, ka M. Kempes darbus atdzejojusi vairāki autori, būtu vēl pāragri un nevēlā.

Visumā labi M. Kempes dzeju tulkojumi veicis Nikolajs Tichonovs. Avelinām Isakjanam veiktajā dzejoļi «Armenijas akmens» atdzejotājs prātis pasargāties no burtiskuma, reizē saglabājot oriģināla krāšņo, īpatnējo mirzumu (72. lpp.). Arī Gruzijas ainavu tēlojuma atveidojums krievu valodā (62. un 68. lpp.) atzīstams par veiksmīgu. Vasarīgā košumā atzaigo Gagrū rudens Kempes divrindas:

Dzīrkst mana Latvija novembra
salnā,
Stāvu es dienvidu zaleja kalnā.

Un Tichonova atdzejojuma redzama līdzīga glezna:

В Латвия ниней ноябрьский, жемчужный.
Стою на горе я, зеленой я южной.

Tiesa, tālākajās vārmās atdzejotājam palīdz viena otra nianse, kas latviešu tekstam liek atplauktītēs varā vīksnes zvīluma. Arī izskana oriģinālā savādāka, spēcīgāka:

Padomju Dzimtēnē, sauli mums
devi —
Sauli es dziesmās celšu pār
tevi.

Atdzejojuma:

Море внизу словно синяя чаша...
Солнце дала нам ты, родина наша!

Pazīstamais dzejnieks un izcilais tulkoātājs S. Markss aplūkojamam krājumam atdzejojis dzejoļi «Latviešu dzejnieki ukraiņu kolchozā bērnu dārzā». Darbs veikts atzinīgi.

Rūpīgi nosīpētus dzeju tulkojumus devis V. Sefnērs. Vispirms tas sakām

par «Pavasari Rīgā». Tas ir viens no labākajiem M. Kempes dzejoļiem, kurā ļoti emocionāli un realistiski izteimēta mūsu republikas galvaspilsētas ziedona brīnīškā panorāma:

Jau pavasarī, lielais mākslinieks,
Pār Rīgu pacēlis ir starojošu otu,
Lai viņas dārzus krāšņi
apgleznotu —
Dzīrkst visos zāros pirmo lapu
prieks.

Un pūķis iemirdzas arvien
drošāk,

Un bērzu zājums plīvo uzvarošāk.

V. Sefnērs atradis tam tuvus, saturam atbilstošus raksturojumus:

Уже художник молодой — Весна
Над Ригой, провела своей широкой
кистью.

В садах сияет зелень первых листьев,
Цветами Рига светлая полна.
И, пробуждая радость в каждом взоре,
Стоят березы в праздничном уборе.

(14. lpp.)

Arī pārējos pantos un citu dzeju tulkojumos (32., 33., 70., 104. lpp.) Sefnērs, cienīdams oriģināla autori, radoši pieļiet savam uzdevumam. Viņš nebaidās pārmainīt rindu vietas, dažkārt uzmanīgi papildina dzejas gleznu, ienesot pat kādu jaunu tēlu, detaļu, taču organiski ietaužot to paša dzejnieka iecerētajos dzejoļa kompozīcijas metos un pakļaujot galvenās idejas atklāsmē.

G. Semjonova atdzejojumi saista uzmanību tieši ar to, ka viņš nepieļiet varmācīgi oriģinālam, nesagroja patvarīgi to, bet cenšas iedzīvoties tajā, mēģina lūkoties pasaulē Mirdzas Kempes acīm. It sevišķi apsvēlamus panākumus tas sasniedzis, tulkojot veiktajam «Krievu zemes dzejniekam» (49. lpp.). Tajā jūtama oriģinālam piemērota vienkāršība, panta lokanums, dzejas tēlu lēģais dzidrums un svaigums, skaidrā idejiskā mērķtiecība. Tikai krievu valodā arī vajadzēja paturēt agrāko virsrakstu «Muravļas zemes dzejniekam», tas lasītājam dod drošu atslēgu dzejoļa satura izpratnei. Sajā piemērā redzam, ka arī virsrakstam reizēm ir svarīga, pat būtiski aktīva nozīme, ko nedrīkstam atstāt neizmanto.

V. Nevskim tik brīvak atdzejojot, bet viņš tomēr nepazaudē oriģināla pausto izjūtu strāvotumu. V. Roždestvenskim šoreiz nav palaimējies (dzejoļi «Miera lakats», atrast daiļskanīgu izteiksmi. Atsevišķas rindas skan samāksloti, koķaini, piemēram:

Вокруг земли одной семьею
Стоят они — рука с рукою.

(108. lpp.)

«Ozollapu vainaga» atdzejojuma totes manāma V. Roždestvenska visiem ļābi zināmā māka sniegt ietūgtu un viļģīgu tulkojumu.

Arī pārējie atdzejotāji — katrs savu iespēju robežās — strādājuši apzinīgi, nopietni. Jābēlīt tikai katrā ziņā pret E. Elpertu tulkojumu («Lidojums», 3. lpp.), kas kā saturā, tā formā stāv tālu no M. Kempes dzejoļa. Izdarītie isinājumi tikai kaitējuši darbam. Līdzīgi sagrozījumi turpmākajā atdzejošanas praksē nav pieļaujami.

Lasītājiem daudz būtu palīdzējis M. Kempes daiļrades apskats izlases levdā, tāpat gada skaitļi vismaz satura radītāja, kas dotu priekšstatu par dzejoļu uzrakstīšanas laiku. Gribētos redzēt arī lielāku tematisku vai hronoloģisku notēktību dzejoļu izkārtojumā.

Sīs piezīmēs jāņem vērā, turpmāk sastādot daiļrades izlases krājumus.

Mirdzas Kempes dzejoļi vispusīgi iepazīstinās padomju tautas ar izcilo latviešu padomju dzejnieci, dāris godu mūsu literatūrai.

Andris Veļāns

Ar gandarījumu konstatējams, ka bēldzot izzudis vienaldzības un pasivitātes ledus latviešu padomju rakstnieku attieksmē pret ārkārtīgi svarīgo kinodramaturģijas nozari. Vairāki rakstnieki jau rosīgi strādā, izveido jaunu mākslas filmu scenārijus, citi darbojas dokumentālās kinematogrāfijas un kinokoncērtā novados. Ja vēl pirms gada pret mūsu rakstnieku saimi varēja vērsties ar dībinātu pārmetumu, ka tie gluži piemirsuši mākslas veidu, kuram kultūras attīstībā ārkārtīgi svarīga nozīme, tad patlaban šai plāksnē vērojams veselīgs pagrieziens un varam sagaidīt nozīmīgus rezultātus.

Tāču reizē ar to jānorāda, ka vēl ne tuvu visi daudzveidīgie kinodramaturģijas žanri nav ieguvuši pilnīgu ievēribu. Pavisam novārtā vēl palicis, piemēram, tāds kaujinieciskis, visplašākās attīstības spējīgs žanrs kā kinonovēle. Skaidrības labad vispirms piezīmēsim, ka kinonovēlī nedrīkst sajaukt ar to žanru, ko mēdz apzīmēt ar terminu «kinopraksts». Starpība tā, ka apraksts ir dokumentāls, kurpretim novele mākslas kinematogrāfijas mazā forma.

Ielūkojoties kinematogrāfijas vēsturē, redzam, cik liela nozīme tieši kinonovēles žanram bijusi mākslas filmas attīstībā. Filmēšanas pirmsākumos valdīja hronikas žanrs, no kura izauga visi dažādie dokumentālās kinematogrāfijas žanri. Šis žanrs arī nekādā nāv zaudējis pilsoņa tiesības. Citādi noticis ar kinonovēli — šo pirmo mākslas filmas formu, kas laiku ritumā, pilnmetražas mākslas filmām izvērtoties, ne tikai aizņēnā, bet pat aizbēdīta sāpus it kā nōvēcojusies.

Ir saprotams, kāpēc tikai ar kinonovēli varēja sākties mākslas filmas izveidošanas process. Mazās formas visos mākslas veidos bijušas primārās, — tā ir dabiskā attīstības gaita. Bet nebūt nav teikts, ka pēc lielo formu rašanās mazajām jānotiek no vēstures skatuves; notiek tikai uzdevumu diferenciēšanās, jo, ja mazā forma nespēj ietiekties tik plašās jomās, tik vispusīgi izsmelti vielu kā lielā, tad taču tai savukārt ir citas priekšrocības.

Tai laikā, kad kinematogrāfijas tehnika vēl atradās, tā sakot, bērņa atīģos, nemaz nēvarēja būt cīfā mākslas filmas žanra kā tikai kinonovēle — vienā, divās daļēs risināts dramatisks sižets. Buržuāziskajā filmu produkcijā kā mēmas, tā skaņu kinonovēles idejiskā un mākslinieciskā vērtība savā lielum lielajā tiesā bija gaužām zema; dominēja banālas melodramas, farsli, kovboju un gangsteru filmas. Labākais, ko kapitalistisko zemju kinematogrāfija sniegusi šai žanrā, ir izcīlāko realistiskās prozas meistaru novēlū un īso stāstu ekranizējumi, kā arī kinonovēles ar talantīgā satīriķa Caplina dalību.

Padomju kinonovēle socialistiskās kinematogrāfijas pirmajos pastāvēšanas gados veidojās kā īpatnēja dokumentālās un mākslas filmas sintēze, strauji atsaucoties uz aktualajiem dienas notikumiem, publicistiskā tiešumā dodot tiecietu pretiniekiem. Lielu aktivitāti šai laukā parādīja V. Majakovskis, kas autobiogrāfijā atzīmē savu daudzpusīgo rosmi 1918. gadā: «Rakstu kinoscenārijus. Pats tēloju. Zīmēju plakatus kino vajadzībam.» Kā jēbkurā darbības nōvdā, Majakovskis lielā kinematogrāfijā visu sevi. Viņš apliecināja spilgtu kinoaktiera talantu pēc paša scenārijiem radītajās īsfilmās, rakstīja dramatiski asprīngas, vienmēr politiski asas kinonovēles, kas visas nav saglabājušās, bet pēc laikabiedru vērtējuma veikušas svarīgu agitācijas un propagandas darbu it īpaši cīnītāju vidū pilsoņu kara frontēs. Majakovskis daudz palīdzējis, lai realizētu pats savu uzstādīto prasību, ka kinō, kurām «kapitalisms piebārstījis acis ar zeltu, padomju apstākļos jākjūst glūzi citādām». Vēl pāra gadu pirms nāvēs Majakovskis uzsvēra: «Tā kā es saprotu, ka kinō kalpo ļaužu miljoniem, tad vēlos likt lietā savas dzejnieka spējas kinematogrāfijas laukā, jo scenārista un dzejnieka profesijām pamatos ir viena un tā pati būtība».

Kad pēc pilsoņu kara Padomju zemē iesākās mērīgā socialistiskā celtniecība, mākslas kinematogrāfijas darbības apjoms spēji vērtās plašumā. Lielu temu un izteiksmes līdzekļu dažādība divdesmito gadu vidū raksturo kinonovēles žanra plašo izzarošanos; padomju specialīstu atrastie kinotehniskās jauninājumi un uzlabojumi, režisoru un operatoru meistariības kāpinājums soli pa solim palīdz uz kinonovēles radītās bāzes izaugt kinematogrāfijas pamatžanram: pilnmetražas mākslas filmai. Sākumā kinonovēle vēl

pastāv tai līdzās kā cienījama vecākā māsa; žanra māksliniecisko un idejisko nobriedumu pilgti apliecina, starp citu, A. Čehova mazo lugu un stāstu ekranizācija. Bet pilnmetražas filmas triumfs, tās tehnikas pilnveidošanās ar skaņu un krāsu filmas rašanos koncentrē visu mākslas kinematogrāfijas darbinieku uzmanību tikai lielā mēroga produkcijai. Kinonovēle palika ēnā, tomēr tas nenozīmē, ka tās radošie spēki jau izsmelti, attīstības iespējas izmantotas.

Nupat pēdējos mēnešos, pēc daudzām auglīgām radošām diskusijām par padomju kinematogrāfijas uzdevumiem un perspektīvām, PSRS Kinematogrāfijas ministrija griezušies pie kinostudijām ar aicinājumu aktivizēt spēkus arī kinonovēles novadā. Sādu aicinājumu saņemusi arī Rīgas mākslas un hronikālo filmu kinostudija, kurai šai darbā nepieciešams rakstnieku atbalsts.

Patiesi — kas gan varētu būt par iemeslu kinonovēles žanra priekšlaicīgai apbedīšanai? Padomju dzīvē jaunas domas, valodu, izteiksmību iegūst daudzi mākslas paveidi un žanri, kas kapitalisma apstākļos pārstāja attīstīties, atzīmēsīm kaut vai pasakas žanru. Vēcas mākslas formas, ar jaunu saturu pildoties, iegūst būtiskas pārmaiņas, radikāli pārveidojas un atsvaidzinās. Uz to pilnam spējīga ir arī kinonovēle, kas var veikt daudzus no mākslas kinematogrāfijas uzdevumiem, kuras pilnmetražas filma šobrīd vēl visumā nēaptvēr.

Milzīgā daudzumā un dažādībā mēs šodien rodām mūsu padomju dzīvē tēmas, kuru iztirzājumu mākslas darbos prasa tauta. Skiet, būs lieki vēlreiz uzskatīt tās problēmas, tos tēlus, kam savā daiļradē līdz šim pagājušī secēn dažādo mūsu republikas mākslas nozaru darbinieki. Vismazākais līdz šim ir tieši kinematogrāfijas devums tautai: divas pilnmetražas mākslas filmas, no kurām viena atēlō Lielā Tēvijas kara notikumus, otra — «jaunās strāvas» laikposmu, bet par mūsu šodienu darbi vēl jārada. Lielos robus tuvākajos gados nevarēs aizpildīt pašai studijās leplanotās filmas, pie kuru scenārijiem strādā Z. Grīva, A. Brodele, G. Cirulis, A. Imermanis u. c. Labākais palīgs tautas prasību iespējami plašā apmierināšanā var bēt arī kinonovēle.

Sā žanra filmu produccēšana prasa nesalīdzināmi mazāk laika un līdzekļu nekā pilnmetražas filmu ražošana. Vieglāk šeit arī salist aktierus, prasot no viņiem mazāk darbīdnu un nēsagādājot grūtības teātru administrācijām. Dažas kinonovēles, kuru kopgarums nēaiznēdz viēnu pilnmetražas filmu, var aptvert 4—5 reizes vairāk temu nekā tā. Ar racionālu darba sadalījumu studija spēj pilnvērtīgi izmantot savu režisoru un operatoru talantus, dot viņiem krietni vairāk patstāvīgas radošas iniciatīvas izdēvību, kā arī veicināt vietējo režisoru un operatoru augšanu, kuras ļābā patlaban tikpat kā nekas netiek darīts.

Kinonovēles scenāriju var sekmīgi uzrakstīt tiklab dramātiķi un novēlisti, kā arī dzejnieki (Majakovska piemērs) un māksliniecisko aprakstu specialisti. Iespējams scenārija pamatā likt gan jau gatavus literārus darbus (novēles, īsos stāstus, viencēlienus, dzejoļus, mus), gan glūzi jaunus, vēl praktiski neatrisinātos ieceres. Isti piemērota ekranizācijai ir, piemēram, «Karogā» ievietotā Viļa Lāča novele «Visvērtīgākais», tāpat derētu padomāt par mūsu novēles liemeļstara Andreja Upiša darbu izlietošanu filmā. Pie mums pilnīgi nēskartā bērnu un jaunatnes kinematogrāfijas nozare varētu savas gaitas sākt tieši ar kinonovēles žanru.

Nav šaubu, ka mūsu republikas pilsētu un lauku darbajaužu ar prieku apsveiktu īsfilmās, kas koncentrēti, mākslinieciski patiesīgi stāstītu par viņu sasniegumiem rūpniecībā un lauksaimniecībā, zinātnē un tehnikā, runātu par padomju cilvēka morāli, par mūsu jaunatnes audzināšanu. Ja latviešu padomju rakstnieki spējuši radīt nozīmīgus darbus noveles, īsā stāsta un viencēliena žanrā, tad nav nekāda iemesla domāt, ka ar viņu dalību nēvarētu rasties politiski aktualas, sīzētiski spriegas kinonovēles. Kā pilntiesīgi visēvarīgākās mākslas nozares — kino — sniegti tās rosinātu daudzus skatītāju tūkstosus cīņai par vienmēr augstākiem socialistiskā darba rezultātiem, pret visāda veida atpaliecību. Ar kinonovēles palīdzību rakstnieki var dot svarīgu ieguldījumu visas padomju tautas cīņā un darbā par mieru un komunismu.

V. Vitoldr

Mākslinieciskās pašdarbības tēlotājas mākslas Vissavienības skate

Republikas rajonu un pilsētu mākslinieciskās pašdarbības skates noslēdzās ar plašiem kopkoncertiem un lietišķās un tēlotājas mākslas darbu izstādēm, kurās galvenokārt piedalījās kolchoznieki, parādot lielu meistartību un māku gan adījumos, gan audumos, gan visos citos lietišķās mākslas veidos. Izstādēs piedalījās vairāk nekā 2000 autoru ar vairāk nekā 5000 darbiem.

Pašreiz ar Vissavienības Arodbiedrību Centrālās Padomes un PSRS Ministru Padomes Mākslas lietu Komitejas lēmumu ir izsludināta Vissavienības

lietišķās un tēlotājas mākslas darbu skate strādniekiem, kalpotājiem un to ģimenes locekļiem. Daudzās vietās viņi kolektīvi un individuāli jau stājušies pie darba. Tomēr bieži vien gadās, ka to rāda prakse, ka darba procesā daudziem pašdarbības tēlotājiem māksliniekiem pietrūkst vai nu zināšanu, vai prasmes, lai darbu izveidotu līdz mākslinieciskai pilnībai. Šeit jānāk palīgā profesionālajiem māksliniekiem. Sādu palīdzību pašdarbības māksliniekiem sniedz Republikāniskais tautas mākslas nams. Tur var padomu atrast kā gleznotāji, tā arī skulptori, veido-

tāji, metāla kādēji, stīklē apstrādātāji, koķģriežēji, audeji, adītāji, izšuvēji, tamborētāji u. c. mākslinieciskās pašdarbības pārstāvi. Tāpēc ieteicams katram lietišķās un tēlotājas mākslas darbiniekam vispirms uzzīmēt darba metu, to apspriest ar māksliniekiem un tikai pēc tam, kad jau metā ir izlabots kļābas un trūkumi, stāties pie darba izveidošanas. Visos šē minētajos jautājumos lietišķās un tēlotājas mākslās dalībniekiem ieteicams griezties Republikāniskajā tautas mākslas namā Rīgā, Pionieru laukumā 3.

1. Мираза Кемпе. Стихотворения. Советский писатель, Л., 1952, 124 стр.

ABU ALI IBN-SINA (AVICENNA)

1.

Visas pasaules tautu radītās kultūras progresīvo darbinieku vārdu skaitā viens no visslavākajiem ir Bucharā dzimušā lielā tadžiku filozofa, enciklopedista, zinātnieka, ārsta un rakstnieka Abu Ali Ibn-Sinas (Avicennas) vārds.

Kā zinātnieks un filozofs Ibn-Sina nav šķirams no sabiedrības, kurā viņš dzīvojis un darbojies, nav brīvs no mums svešiem jēdzieniem un uzskatiem. Mēs nepierakstām Ibn-Sinam nekā tāda, kas nepiederētu viņam. Taču mēs cenšamies izcelt vēsturiski nosacītajā viņa darbības saturā un viņa pasaules uzskatā to, kas iesniedzās no viņa laikiem mūsu laikmetā, liek izpausies viņa ietekmei ārpus viņa vēsturiski aprobežotā laika ietvariem, padara viņa gara veidolu radniecīgu visu laiku un visu tautu progresīvās domas korifeju gara veidolam.

Ibn-Sinas attīstība filozofijas lauka sākās ļoti agri, iespējams, ka Ibn-Sina leģenda no sava tēva to domāšanas veidu, kas palīdzēja viņam ātri kļūt par filozofu, lielā mērā atbrīvoja no islama žaumiem, kas ierobežoja katru brīvāku domu.

Ibn-Sinam bija labvēlīgi apstākļi filozofijas studēšanai. Lieliskā, teltami noorganizētā Bucharas pils bibliotēka ar manuskriptu un vietējo grāmatu bagātīgo krājumu sniedza Ibn-Sinam nenovērtējamu palīdzību viņa attīstībā kā zinātniekam un domātājam. Ibn-Sina aptvēra visas sava laika zinību nozares un vispirms geometriju, fiziku, astronomiju, medicīnu, jurisprudenci, filozofiju. Zinātnes vēsturē pat tajos laikos, kad zināšanu suma bija samērā neliela, nav iespējams nosaukt nevienu citu zinātnieku, kas tik jaunos gados būtu ieguvis tādu visu aptverošu erudīciju. Sasniedzis astoņpadsmit gadu vecumu, Ibn-Sina zināja visu, ko vien varēja dot viņam tā laika zinātne, un, saskaņā ar Ibn-Sina pašu vārdiem, viņa zināšanas varēja tikai padziļināties, bet ne vairs paplašināties.

Sarežģītos vēsturiskos apstākļos Ibn-Sina vienmēr meklēja atbalstu pie tiem valdniekiem, kas centās turēt pie viņa dzimtas zemes tradīcijām un veicināja literāras, filozofiskas un zinātniskās nodarības, kas sniedzas pāri svešzemnieku arābu iekarotāju uzspiestās islama stingrtības ietvariem. Pēc tam, kad bija kritusi Samanīdu dinastija, kuras laikā sākās viņa darbība, Ibn-Sina ne jau gadījuma pēc pārbauc uz Chorezmu — tā laika zinātniskās domas lielāko centru, kuru islama fanatiskie piekritēji uzskatīja par ķecerības un brīvdomības perēkli.

Tieši Chorezmā notika Ibn-Sinam bīstamais konflikts ar valsts varas varēniekiem.

Nizami Aruzi Samarkandietis stāsta savās «Cetrās sarunās», ka Ibn-Sina, lielā mērā riskējot pats ar sevi atcelties ierasties Chorezmas iekarotāja Gaznas Mahmūda rezidencē, kad tas pavēlēja stādīt viņam priekšā Chorezmas pazīstamākos zinātniekus, drīz pēc tam nežēlastībā kritušais filozofs, pārcietis ne mazums likstu, aizbēga no Chorezmas uz Irānas ziemeļiem — uz Gurganu, kuras valdnieks, tāpat kā Samanīdi, bija uzticīgs irāņu vecajām kultūras tradīcijām. Pēc 1012. gada Ibn-Sina pārcēlās uz Chamašanu, kur darbojās kā filozofs, zinātnieks un rakstnieks.

2.

Vidusāzijas tautas kopā ar Austrumāzijas tautām un Eiropas tautām piedalījās ne vien lielās mākslas, lielās dzejas radīšanā, bet arī zinātnes un filozofijas radīšanā un attīstībā.

Filozofija un dabas zinātnes tolaik vēl nebija krasi norobežotas viena no otras: filozofijā savos darbos izstrādāja un izklāstīja matemātikas, astronomijas, medicīnas jautājumus, bet šīs zinātnes savukārt balstījās uz filozofijas pamatiem. Tajā pašā laikā gan filozofija, gan dabas zinātnes bija pakļautas reliģijai un bija spiestas saskaņot savas tezes ar reliģijas mācību. Filozofijā šī pakļautība bija spēcīgāka un pilnīgāka nekā pārējās zinātnēs, kur praktiskās dzīves prasību spiediens lika uzkrāties faktiem, kā arī attīstīties teorēm, kas balstījās uz novērojumiem un teorētisku domāšanu.

Viduslaiku sākumā filozofiskās domas pakļautība reliģijai bija sevišķi spēcīga. Tā tas bija zemēs, kur notiprinājās kristietība; tā tas bija arī zemēs, kur valdīja islams. Tajā laikā jautājumi, kuros risināja filozofija, bija ne tik daudz viņas pašas, cik reliģijas izvirzītie jautājumi.

Sākumā atzīta vienīgi par teoloģijas kalponi, filozofija ar laiku sāka izstrādāt arī pašas jautājumus vai ar

Pagājušā gada novembrī Vispasaules Miera Padomes otrā sesijā Vinē nolēma plaši svinēt nozīmīgu jubileju — 1000. gadadienu, kopš dzimis Vidusāzijas lielais zinātnieks Abu Ali Huseins Ibn-Abdalachs Ibn-Sina, kas Eiropā daudzinais kā Avicenna.

18. augustā visa progresīvā cilvēce svinīgi atzīmē šo ievērojamo dienu.

Avicennas ģenjijs aptvēra it visas sava laika zinātnes jomas. Zinātnieks-enciklopedists nāca klajā ar filozofijas un dzejas darbiem, nodarbojās ar matematiku un

fiziku, astronomiju un ķīmiju, lika pamatus medicīnai un farmakopejai.

Avicenna bezbailīgi cīnījās pret tumsonību un svētību, viņš deva iznīcinošus triecienus viduslaiku scholastikai. Viņa darbi lielā mērā paplašināja cilvēka zināšanu apvārtni, pāvera ceļus nākotnē.

Mēs godinām izcilo zinātnieku kā nenogurstošu patiesības meklētāju, kā nerimtīgu cīnītāju par zinātni, kas būtu brīva no reliģijas važām, kā cīnītāju, kas atstājis neizdzēšamas pēdas pasaules kultūras vēsturē.

pašas līdzekļiem atrisināt jautājumus, ko bija izvirzījusi teoloģija. Daja no filozofiem un zinātniekiem centās panākt, lai novirzījumi no ticības būtu iespējami mazāki, turpretim citi, progresīvie, gluži otrādi, drosmīgi gāja uz priekšu, lai zinātniskie pētījumi nenāktu pēc iespējas neatkarīgākā stāvoklī.

Procesā, kas noritēja viduslaikos, atbrīvojot zinātni no ticības varas, piedalījās arī filozofija, kura attīstījās Vidusāzijas zemēs. Šīs filozofijas ievērojamākie darbinieki bija Farabi un Ibn-Sina.

Ibn-Sinas atstāto literāro filozofisko, zinātnisko un dzejas mantojumu izvelo vairāk nekā simts visdažādākā satura un rakstura darbu. Visu viņa laika zinātņu enciklopediskās «sumas», seno autoru komentāri, īsi vēstījumi uzticamākajiem skolniekiem un draugiem, filozofiska dzeja — visi šie žanri pārstāvēti Ibn-Sinas darbos.

Daudzos darbos Ibn-Sina uzstājas kā dziļam zināšanām apveltīts, iztīrātuma kompozīcijā un loģikā neparasti prasmīgs un spēcīgs Aristoteļa mācības propagandētājs. Slavenākais no šā veida darbiem bija visu tā laika zināšanu enciklopediskais saraksts, kas saucās «Dziedniecības grāmata» («Kitāb as-Sifa»). Šis astoņpadsmit sējumu lielais darbs ļoti spēcīgi ietekmēja filozofijas attīstību Rietumos.

Tāču «Dziedniecības grāmata» uzrakstīta nevis viduslaikos parasto Aristoteļa mācības komentāru veidā, bet gan kā pašas filozofijas būtības izklāstījums.

Viduslaikos sevišķi augstu vērtēja tās «Dziedniecības grāmatas» daļas, kurās bija izstrādāta loģika, psiholoģija, mācība par dabu un teoretiskā filozofija.

Kā domātājs Ibn-Sina ir viduslaiku filozofijas visievērojamākā parādība ne tikai arābu Austrumu kultūras apjomā vien, viņu, tāpat kā Farabi, sauca par «otru skolotāju» — otru pēc Aristoteļa, kuru tolaik uzskatīja par nemaldīgu un neapstrīdamu autoritāti zinātnes un filozofijas jautājumos.

XIII gadsimtā Ibn-Sinas vārds bija pazīstams ne tikai visiem arābiem, bet arī kristiešu filozofiem, kuri saskatīja Ibn-Sinā ienaidnieku, taču ienaidnieku, kas ir pelnījis cīnību. Francū vēsturiskais Renans domāja, ka pirmo reizi arābu filozofijas pilnīga izpausme jāmeklē Ibn-Sinas darbos. Pazīstamais XII gadsimta rakstnieks Nizami nostāda Ibn-Sinu līdzās Aristoteļim un pat izsakās, ka tas, kas ir pret vienu no viņiem, jāpieskaita ārprātīgam.

Ibn-Sinas nozīme viduslaikos bija tik liela un viņa vārds tik atzīts, ka austrumu filozofu piederību noteica atkarībā no tā, kas viņu acīs bijis sava laikmeta dižākais filozofs — Ibn-Sina vai Aveross.

Novērtējot viduslaiku filozofiskās mācības, tajās ietilpstošajiem reliģiskajiem jēdzieniem nav izšķirīgas nozīmes. Tolaik kura katra filozofiskā mācība bija spiesta ietverties valdošās reliģiskās mācības iztulkojuma vai papildinājuma formā. Tāpēc filozofijas nozīmī notieca nevis tas, vai tajā ir sastopami reliģiskie jēdzieni, bet gan tas, cik lielā mērā, neraugoties uz šo jēdzienu klātbūtni, filozofijai tomēr izdevies nostāties pozīcijā, kas būtu vairāk vai mazāk neatkarīga no reliģijas, un tādējādi atsegt pašai savu saturu.

Pēc Ibn-Sinas domām mūsu prāts ne tikai pasīvi uztver, bet arī pats darbojas. Jēdzienus par vispārīgiem veidiem tas rada salīdzināšanas ceļā. Bet pamats salīdzinājumam vienmēr ir tā lieta līdzība vai atšķirība, kas pastāv pašā liestībā.

Sajā mācībā mistika iegūst naturalistisku nokrāsu. Vēlāk, XVII gadsimtā,

Spinoza, kas identificēja dievu ar dabu, atkārtotā Ibn-Sinas mācību par to, ka dabā tās būtība atbilst eksistencē.

Tieši šo mācību, kas novirzās kā no stingrtības, tā arī no Aristoteļa filozofijas, ko stingrtība daļēji bija atzinusi, Ibn-Sina tad arī izklāstījis darbā «Austrumu filozofija». Tajā Ibn-Sina nekomēdē, kā viņš to darījis citās savās grāmatās, Aristoteļa mācību, bet iztīrā pats savus uzskatus.

Filozofi, kas dzīvojuši Ibn-Sinas laikā, kā arī vēlāk, labi pazina viņa «Austrumu filozofiju». Otrs ievērojams arābu Rietumu filozofs un rakstnieks Ibn-Tufēils skaidri saskatījis atšķirību, kas pastāvējusi starp paša Ibn-Sinas filozofiju un stingrtībai vairāk pieņemamo filozofu uzskatiem. Pēc viņa vārdiem Ibn-Sina savos komentāros bieži runā par to, kam pats netic, bet savus istos uzskatus izklāsta savā «Austrumu filozofijā». Tas pats Ibn-Tufēils dara zināmu, ka sava filozofiskā sacerējuma «Dziedniecības grāmatas» sākumā Ibn-Sina atzīnās, ka viņš to uzrakstījis, tikai sekojot Aristoteļa mācībai; tālāk tam, kas meklē neapmierinātību par patiesību, jāņem viņa sacerējums par austrumu filozofiju. Šī pati «Austrumu filozofija» bija pazīstama XIII gadsimta filozofam Rodžeram Bekonom, kas kļuva slavens ar zinātniskiem darbiem un cīņu pret pāvestiem.

Bet vistuvākajam un visaurākajam skolnieku lokam Ibn-Sina rakstīja nelielus vēstījumus («risale»), kuros vispilnīgāk izteica savus uzskatus, kas nesakrita ar musulmaņu stingrtību.

3.

Ne mazāka slava kā filozofam Ibn-Sinam bija kā medicīn. Viņa «Kanonu» un «Urdžuza» — svarīgākie no viņa sešpadsmit uzrakstītajiem medicīniskajiem sacerējumiem — bija daudzus gadsimtus visaugstāk vērtētā medicīnas zināšanu enciklopedija, praktisko noteikumu un pamācību krājums ne vien arābu zemju, bet arī Eiropas ārstiem. Atbildot uz jautājumu, kādi medicīnas darbi jāizstrādē ārstam, lai sasniegtu melstāru ārstēšanas mērķi, Samarkandas zinātnieks Nizami pasakāroja, ka tam, kas apguvis Ibn-Sinas «Kanonu», citu autoru grāmatu studēšana ir lieka.

Ibn-Sinas «Kanonā» iztīrīta anatomija, mācība par slimību cēloņiem, patoloģija, vispārējā terapija un atsevišķu orgānu terapija, farmakoloģija.

Radot savu medicīnisko mācību, gluži tāpat, kā radot savu filozofiju, Ibn-Sina nav vis vienmērīgi pārrakstījis to, ko teikuši antīkie rakstnieki par

medicīnas jautājumiem, bet gan devis to mācībām daudz svarīgu papildinājumu, kas dažkārt pastiprināja tajās materialistiskās tendences, «Kanonā» Ibn-Sina nav aprobežojies ar tīri medicīnisku mācību izklāstījumu, bet ietvēris arī mācību par garu un tā funkcijām. Viņš uzskatīja, ka medicīnas zinātnē jāliek pamatā ne vien anatomijas, patoloģijas un terapijas pārzināšana, bet arī garīgo spēju dabas pārzināšana.

Savā gara funkciju klasifikācijā Ibn-Sina izšķir četras to klases. Pirmajā: viņš pieskaita ārējo maņu orgānus. Viņš saskata tajos savienojamo locekli starp ārējo pasauli, kas nav atkarīga no sajūtām, un pašu cilvēku, kurā sajūtas rodas. Par gara funkciju otro klasi Ibn-Sina uzskata cilvēka iekšējos garīgos spēkus, par trešo — virzītājus spēkus un, visbeidzot, par ceturto — racionālās spējas.

Sevišķi interesanta ir Ibn-Sinas mācība par iekšējiem garīgiem spēkiem. Viņš izšķir tajos: 1) sajūtas, ko iegūst ar ārējo maņu orgānu starpniecību, 2) spēju radīt abstrakcijas un vispārinājumus, kas dod pamatu jēdzieniem, un 3) spēju atminēties vai saglabāt uztverto.

Turklāt Ibn-Sina nevis vienkārši nosauc visus šos gara funkciju veidus, bet arī mēģina precīzi noteikt to lokalizāciju vai atrašanās vietu materiālajā vielā un smadzeņu uzbūvē. Tā sajūtas pēc viņa domām lokalizējas smadzeņu priekšējā daļā, spēja radīt abstrakcijas un vispārinājumus — vidējā, bet atmiņa — galvas smadzeņu pakājējā daļā.

Neraugoties uz savu rupji veidoto formu, šī lokalizācija bija pirmais mēģinājums viduslaikos norādīt materiālo struktūru, kurā sakņojas sajūtu, abstraktās domāšanas un atmiņas procesi. Tas, protams, vēl nav materialisms šā vārda stingrā un pilnīgā nozīmē, bet tikai formulējums vienam no nepieciešamajiem gara dzīves materialistiska izskaidrojuma priekšnoteikumiem.

Ibn-Sinas ietekme uz filozofiskās un zinātniskās domas attīstību viduslaikos bija ārkārtīgi liela. Šī ietekme aptvēra zinātni un filozofiju arābu valodas zemēs — turklāt pat ne tik daudz arābu Austrumos, kā arābu Rietumos. Ievērojama bija Ibn-Sinas ietekme uz Vidusāzijas kultūras tautu gara dzīvi, it īpaši uz persiešu kultūru. Vidusāzijā un Persijā Ibn-Sinas idejas izplatījās ne vien ar to viņa zinātnisko un filozofisko sacerējumu starpniecību, kas bija uzrakstīti arābu valodā, bet arī ar to darbu palīdzību, kuros viņš rakstījis «darī» valodā, kas ir tadžiku mūsdienu valodas priekštece.

Visbeidzot, spēcīga un ilgstoša bija Ibn-Sinas ietekme arī Eiropas zemēs. Jau ilgu laiku pirms tam, kad Rietumu scholastika saņēma ar arābu vidutājību no arābu valodas pārtulkotos Aristoteļa sacerējumus, uz Eiropas zinātniekiem ar arābu zinātnieku starpniecību savu ietekmi atstāja visu aptverošā zinātņu enciklopedija, ko bija radījis Ibn-Sina, plānojot to un vaicoties pēc Aristoteļa, taču viņa pašā oriģinālajā traktājumā. Līdz pat renesanses laikmetam, kad Eiropā sākās patstāvīgi anatomiski, bet pēc tam arī fizioloģiski pētījumi, Ibn-Sinas «Kanonu» uzskatīja par sava velds vienīgo medicīnisko darbu tajā sakopotu medicīnas ziņu bagātības un daudzpusības dēļ.

Par Ibn-Sinas iedarbes spēku uz Eiropas medicīnas zinātni var spriest pēc milzīgā skaita ar roku pārrakstītajiem viņa medicīniskajiem sacerējumiem, bet vēlāk, — sākoties grāmatu iespēšanai, — pēc to pašu viņa darbu pirmizdevumu un atkārtoto izdevumu skaita latīņu valodā.

«Kanonu» agri pārtulkoja no arābu valodas latīņu valodā un jau 1544. gadā

Venēcijā iespieda šajā valodā. XVI gadsimtā to atkārtoti izdeva 14 reizi, bet visumā līdz pašam pēdējam laikam tas piedzīvojis 30 izdevumu un gadsimtiem ilgi viens pats dominējis teoretiskajā medicīnā un praktiskajā tās pielietojumā.

Ar «Kanonu» ietekmes un autoritātes ziņā sacentās Ibn-Sinas didaktiskā, medicīnai veltītā poema «Urdžuza», kas aptvēra, līdzīgi «Kanonam», visas medicīnas sastāvdaļas un visas tās galvenās mācības. Tas apstākļi, ka šis darbs uzrakstīts dzejā, atspoguļojot tā tulkojumu nosaukumus. Jau arābu literatūrā bez nosaukuma «Urdžuza» tas leģuvis arī nosaukumu «Mazuma», kas nozīmē poema. Un, saskaņā ar to, šā darba tulkojums latīņu valodā guvis nosaukumu «Cantica» vai «Canticum» (dziesma). Arī Ibn-Sinas medicīnai veltītās poēmas noraksti saglabājušies daudzu bibliotēku manuskriptu nodalās. Komentārus par šo darbu savā laikā devis Aveross.

4.

To ietekmju vidū, kādas bijušas Ibn-Sinam uz viņa apkārtējās kultūras pasauli, sevišķi izceļas viņa ietekme uz tadžiku un persiešu literatūras attīstību.

Savos plaši pazīstamos enciklopediskā rakstura sacerējumos Ibn-Sina, izvairoties no cīņas saasināšanas un meklējot kompromisu, nevarēja izteikt domas, kas uzreiz nostādītu viņu stingrtības atklātā pretinieka stāvoklī. Ibn-Sinas oriģinālais domāšanas veids atklājas vēstījumos, kas uzrakstīti skolnieku un uzticamu cilvēku šaurajam lokam. Vienā no šādiem darbiem — «Par dvēseli» Ibn-Sina attēlojis filozofa pakāpenisko virzīšanos no filozofiskās domāšanas zemākajām pakāpēm līdz augstākajām, kas sasniedzamas vienīgi tiem, kuri tam sagatavojušies īpašās mācībās.

Lielā ietekme uz Vidusāzijas un Irānas tautu literatūru bija Ibn-Sinas stāstam «Hajs Ibn-Jakzans». Tajā Ibn-Sina pastāsta par savu tikšanos ar gudru sirsgalvi, vārdā Haju, kas iepazīstina Ibn-Sinu ar Zemes, Visuma un debesu sfēru uzbūvi.

Tālāk Ibn-Sinas ietekme aizvien vairāk izplatās Vidusāzijas dzejā.

Ar Ibn-Sinas vārdu līdz mūsu dienām saglabāties neliels skaits dzeju, kas uzrakstītas «darī» valodā. Viens no viņa gazeļiem saglabājusies manuskriptā, kas tagad atrodas Padomju Savienībā Orientalistikas institūta bibliotēkā. Šajā gazeļē un daudzos viņa četrpundru pantos slavināts viņš kā gara priekša avots, runāts par cilvēka dzīves mīklām, kas paliek neatrisināmas arī zinātniekiem. Divos četrpundru pantos dzejnieks šausa neļēgas un fanātiskus, kuri apvainoja viņu ķecerībā.

Visu šo dzeju apvērsmo brīvdomības gars.

Uzskata par iespējamu, ka Omars Hajams ne vien lasījis Ibn-Sinu, bet arī mācījies no viņa, turklāt ne tikai filozofijas un zinātnes laukā, bet arī dzejas jomā. Vairbūt Ibn-Sinas četrpundru panti noderejuši Omaram Hajamam par paraugu. Saglabājusies nostāsts, ka pēdējā grāmata, kuru Hajams lasījis nāves priekšvakarā, bijusi Ibn-Sinas grāmata.

Gadu tūkstošs, kas šķir mūs no Ibn-Sinas, bija nopietna pārbaude tām idejām, kuras viņš ienesis zinātnē un filozofijā. Lielu daļu no viņa jēdzieniem un uzskatiem pārspēja renesanses laikmeta atziņas, un tie kļuva par vēstures mantojumu. Taču kā Austrumu un Rietumu, Vidusāzijas un Eiropas tautu skolotājam, kā vidutājam šo tautu kultūras bagātību sarežģītajā apmaiņā Ibn-Sinam ir maz līdzīgu.

Laikmetā, kad valdīja saasinātas un fanatiskas reliģiskas nesaskaņas starp kristietību un islamu, Ibn-Sina kā nevien cits palīdzēja nojaukt žogus, kas šķīra filozofiju, zinātni un dzeju dažādās Eiropas un Vidusāzijas zemēs. Viņa milzīgā, vairākus gadsimtus ilgā ietekme parādīja, ka progresīvās domas darbos ir saturs, kas nav atkarīgs no atšķirības valodā, reliģijā, cilts un rases piederībā.

Ibn-Sina ir viens no tiem izcilajiem darbiniekiem kultūras vēsturē, kuri strādājuši, apvienojot viduslaiku sabiedrības labākos cilvēkus. No šā dižā zinātnieka uz visām Vecās pasaules zemēm gadsimtiem ilgi stiepās domu apgaismojošas darbības pavedieni. Tāpēc Ibn-Sinas tēls ir dzīvs arī mums, visai mūsdienu cilvēces progresīvajai daļai.

(Pēc V. Asmusa raksta žurnālā «Novij Mir»)

Vasaras koncertu sezona vēl turpinās. Cerēsim, ka mūsu koncertdzīves vadītāji ievēros klausītāju pamatotās prasības.

Sācis savu patstāvīgo dzīvi kā galdnieka mācekli, Munkači savā darīnā bija tuvs un saprotams vienkāršajai tautai, pauda sava laikmeta demokrātiskās idejas. Tādēļ līdz tam laikam, kamēr Ungārija atbrīvojās no muļžnieku un kapitalistu varas, Munkači māksla plašākām apriņdām nebija pietiekami pazīstama. Tagad muzeja 8 zālēs savāktas vairāk nekā 200 mākslinieka mākslinieka gleznas, zīmējumi, un skices. Eksponātu vidū skatītājus īpaši saista pazīstamā Munkači glezna «Nāvēnieku kamera», «Un nāvi notiesāja pēdējā diena», tāpat gleznas «Streiks», «Zemniecība ar žāgriem» un citi darbi, kuros notēlota darbalaugu un revolucionāru dzīve. Daudzās Munkači gleznās realistiski un dziļi iejūtīgi raksturotas Ungārijas dabas ainavas.

NEMITĪGI KĀPINĀT MĀKSLINIECISKĀS PAŠDARBĪBAS LĪMENI!

Savas ar mūsu republikas rajonus un pilsētās darba lauki ar lielu uzmanību sekoja mākslinieciskās pašdarbības dramatisko kolektīvu iegūmiem, kuri vairāku mēnešu spraigā darba rezultātus parādīja rajonu un pilsētu skatēs. Tās liecināja par jaunu strauju mākslinieciskās pašdarbības uzplaukumu, par to, ka visplašākajās tautas masās rodas arvien lielāka interese par māksliniecisko pašdarbību. Ja pagājušajā gadā uz skatēm samērā maz bija gatavojušies kolchozu kolektīvi, tad šogad jau valrs nabija tāda rajons, kurā skatē nepiedalītos kolchozu dramatiskie kolektīvi, dažos kolchozos tie darbojas pat pie brigādēm. Tā, piemēram, Alsungas rajona Ulmales ciema kolchozā «Sarkanā zvaigzne» dramatiskie kolektīvi noorganizējušies pirmajā un trešajā brigādē un rajona skatē žūrijas komisija abu kolektīvu darbu novērtēja atzinīgi.

Raksturīgi tas, ka rajonu un pilsētu skates dramatiskie kolektīvi piedalījās galvenokārt ar vairākcēlienu lugu. Tas liecina, ka pašdarbības kolektīvi leņķojami izauģuši, cēlies to dalībnieku idejiskais un mākslinieciskais līmenis. Uz Talsu rajona dramatisko kolektīvu rajona skatē bija izvirzīti vienpadsmit kolektīvi. Tie visi bija gatavojuši tikai vairākcēlienu lugu, ļoti rūpīgi strādājuši un guva nedalītu atsaucību. Pirmo vietu Talsu rajonā ieguva Libagu ciema kluba un Moictova vārdā nosauktā kolchoza dramatisks kolektīvs, uzvedot N. Vētras vairākcēlienu lugu «Ar dziesmiņu druva gāj». Šis kolektīvs ar savu sniegumu pārspēja pat rajona kultūras nama dramatisko kolektīvu.

Tādu gadījumu, kad kolchozu vai ciema tautas namu dramatiskie kolektīvi skatē uzrāda labākas sekmes par rajonu kultūras namu kolektīviem, bija daudz. Vairākos rajonos pirmās vietas ieņēma tieši kolektīvi, kuri agrāk vēl nebija sasnieguši labus panākumus. Viens no tādiem spilgtākajiem piemēriem ir Alsungas rajons, kur pirmo vietu ieguva Edoles ciema tautas nama kolektīvs, bet rajona kultūras nama dramatisks kolektīvs ieguva tikai trešo vietu. Arī Ogres rajonā pirmo vietu ieguva nevis kultūras nama dramatisks kolektīvs, bet gan Suntažu ciema tautas nama dramatisks kolektīvs ar H. Fasta lugu «Trīsdesmit sudraba graši».

Rodas jautājums: kādēļ šī gada skatē vērojām tādu parādību, ka kolchozu un tautas namu kolektīvi uzrāda labākas sekmes par kultūras namu kolektīviem? Kultūras namos māksliniecisko pašdarbību vada algoti darbinieki — direktors, mākslinieciskais vadītājs, režisors, kuriem ir pietiekami daudz laika un iespēju kolektīvu audzināšanai. Tautas namā vai kolchoza klubā tādu štatu vēl nav, bet rezultāti bieži vien ir labāki. Izskaidrojums šai parādībai, šķiet, meklējams tur, kur rajonu kultūras nami iepriekšējos gados bija raduši gūt pirmās vietas bez sevišķām pūlēm un uzskatīja, ka kolchozu vai tautas namu kolektīvi nevar mēroties spēkos ar rajonu kultūras namiem. Pagājušajā gadā pat bija tādas domas, ka kultūras namu mākslinieciskā pašdar-

bība ir jāvērtē pilnīgi atsevišķi, jo to kolektīvi vienmēr būs labāki par tautas namu kolektīviem. Šī gada mākslinieciskās pašdarbības dramatisko kolektīvu skatē pilnīgi apgāza šādas domas.

Gatavojoties šī gada dramatisks pašdarbības skatē, daudzi kultūras nami atkal domāja, ka viņiem pirmās vietas nodrošinātas, toties tautas namu kolektīvi darija visu iespējamo, lai uzlabotu darbu, lai gūtu jaunus, labākus sasniegumus. Edoles tautas nama dramatisks kolektīvs, kurš rajona skatē izvirzījās pirmajā vietā, iesaistīja darbā ciema skolotājus, inteliģenci. Pirms skates dramatisks kolektīvs vairākas reizes izbrauca uz apkārtnējiem kolchoziem un sniedza izrādes, lai skatītāji novērtē padarīto darbu, rūpīgi un uzmanīgi uzklāstīja kritiskās piezīmes un atkal no jauna slīpēja katru skatu, katru ainu. Rezultātā nopietnais darbs vainagojās ar labiem panākumiem.

Teicamus sasniegumus šogad guvuši tautas namu un kolchozu kolektīvi Talsu rajonā. Arī šeit liels nopelns ir rajona skolotājiem, kuri uzņēmās kolektīvu vadību un strādāja ar lielu atbildības sajūtu.

Pieredze neapšaubāmi apliecina, ka tur, kur tautas nami un kolchozi prot mākslinieciskajā pašdarbībā iesaistīt inteliģenci, vadošos ciemu un kolchozu darbiniekus, tur arī rezultāti ir daudz labāki. Turpretim tādos tautas namos un kolchozos, kur mākslinieciskā pašdarbība neatbalstās uz plašu aktīvu, kur darbā netiek iesaistīti inteliģences pārstāvji, tur arī panākumi ir vāji.

Dramatiskie kolektīvi skatē visumā guva labus panākumus, bet tas nebūt nenozīmē, ka mums valrs nav trūkumu un ka varētu samierināties ar jau sasniegto. Gluži otrādi: gūtie panākumi uzliek vēl lielākus pienākumus.

Viens no lielākajiem trūkumiem šā gada mākslinieciskās pašdarbības dramatisko kolektīvu skatē bija tas, ka tajās bija ļoti maz pārstāvēti individuālie izpildītāji — daļlasiņāji. Piemēram, Kuldīgas rajonā, kur darbojas 28 dramatiskie kolektīvi un labi strādā kultūras nami, skatē piedalījās tikai daži daļlasiņāji, pie kam rajona kultūras nams nebija varējis izvirzīt nevienam daļlasiņājam. Tāpat arī Alsungas rajonā darbojas 11 dramatiskie kolektīvi ar 177 dalībniekiem, bet skatē piedalījās tikai divi daļlasiņāji. Līdzīgs stāvoklis arī citos rajonos. Tas liecina vienīgi par to, ka tāds svarīgs mākslas veids kā daļlasiņāšana rajonos atstāts pilnīgi novārtā. Turpmāk nepieciešams veikt sevišķi lielu uzmanību daļlasiņāšanas izkopšanai. Kultūras namiem te jārāda priekšzīme. Daļlasiņāšanas izkopšana mākslinieciskajā pašdarbībā ir svarīgs priekšnoteikums labu agitbrīžu izveidošanai.

Vērojams, ka vairāki dramatiskie kolektīvi ir pārkāpīši attiecībā uz dekoratīvo ietēpumu. Dekorācijas, grīmi, kostīmi, apģērbi, prasmīgi izmantojot, daudzējādā ziņā palīdz atsegt lugas ideju, vēsturisko, laikmetu. Tomēr Alsungas rajona kultūras nams A. Ostrovska lugu «Ne vienmēr runā cim krējuma pods» izrādīja dekoraci-

jās, kas domātas padomju autora aktīvai lūgai. Kad par to aizrādīja, tad kultūras nama direktore Ozoliņa augstprātīgi paziņoja, ka kultūras namam ir speciālas dekorācijas arī šai lūgai, bet skatē negribējuši skatuvi pārkārtot. Tāda attieksme pret skati ir nosodāma un pelna visasāko kritiku. Skatē taču ir ļoti svarīgs notikums pašdarbības kolektīva dzīvē, kur tiek novērtēts vesela gada darbs. Šai gadījumā kultūras nams parādīja tautas namu un kolchozu kolektīviem, kā nevajag strādāt. Viens no vislabākajiem skatuves iekārtojumiem bija Rīgas rajona Salas ciema tautas namam, kurš uzveda Kujlčenko lugu «Mūsu jūrmalā». Šī luga prasa sarežģītas dekorācijas, te jāattēlo jūra vētras laikā, un tautas nams to bija spīdoši veicis. Tas liecina, ka ikviens kolektīvs var labi sagatavot dekorācijas, trokšņus un citus skatuves efektus, tikai nepieciešama griba un neatlaidība.

Runājot par mākslinieciskās pašdarbības dramatisko kolektīvu turpmākajiem uzdevumiem, pirmkārt ļoti nopietna uzmanība pievēršama repertuaram. Uzskats, ka mākslinieciskā pašdarbība nevar atļaut uzvest «grūtas» lugas, ir nepareizs, un pati dzīve to jau pilnīgi apgāzusi. Cēsu rajona kultūras nams izrādīja tādu lugu kā Sobko «Aiz otrās frontes». Kuldīgas rajona kolchoza «Uzvara» kolektīvs uzveda Arbuzova lugu «Seši miljoni cilvēki», Ogres rajona Suntažu tautas nams Fasta lugu «Trīsdesmit sudraba graši». Varētu šo sarakstu vēl turpināt. Visas šīs lugas nebūt nav no vieglajām. Tomēr skatē kolektīvi prata teicami atklāt lugu ideju un guva labus panākumus arī mākslinieciskā izpildījuma ziņā. Tagad, pēc skates kolektīvi ar jaunu enerģiju stāties pie darba, bet pirmās jautājums ir — kādu lugu iestudēt. Nobriedušākie dramatiskie pulciņi negrib strādāt tikai ar viencēlienu. Nepieciešamas vairākcēlienu lugas. Ja Latvijas Valsts izdevniecība ir veikusi leņķojamu darbu viencēlienu izdošanā, jau pagūdamā laist klajā 16 viencēlienu, un jaunus viencēlienu devis arī nesen notikušais konkurss, tad vairākcēlienu lugu jo īpaši trūkst. Pienācis pēdējais laiks, lai par šiem jautājumiem runātu nopietni un tos atrisinātu tā, ka pašdarbības kolektīvi saņemtu pēc iespējas vairāk vairākcēlienu lugu.

Mūsu republikas mākslinieciskajai pašdarbībai ir visas iespējas turpmāk strādāt vēl sekmīgāk. Rajonu un pilsētu skates gūtos panākumus nepieciešams nostiprināt. Jāpanāk, lai ikviens dramatisks kolektīvs, kurš ieguva skates pirmās un otrās vietas, savu darbu parādītu ne tikai sava kolchoza vai sava ciema kolchozniekiem un strādniekiem, bet izbrauktu uz kaimiņu kolchoziem un pat uz kaimiņu rajoniem, tādējādi popularizējot sava darba pieredzi. Nav šaubu, ka nākošajos gados dramatiskie kolektīvi uzrādīs vēl labākas sekmes, jo par mūsu tautas mākslu nemitīgi rūpējas padomju valdība un bolševīku partija.

O. Reichmanis,
Republikāniskā tautas mākslas
nama direktors

14. augustā Dailes teātri notika M. Lermontova drāmas «Maskarade» pirmizrāde. Attēlā: V. Artmane (Nina) un R. Kreicums (Arbenins)
V. Lavrentjeva uzp.

Fejetons

PĀRPRATUMS...

Generalis izkāpa no mašīnas, ar lerastu kustību pacēla apkakli un, bažīgi paskatījies pa labi un kreisi, ātriem soļiem devās pa aleju uz stalto ēku, kurā notika «Eiropas aizsardzības savienības» kārtējā apspriede. Adjutant un «personas» sargi tikko spēja viņam sekot. Iedams generalis nemitīgi grozīja galvu, vērodamis apkārtni.

— Hm, savādi, — norūca viņš, — neviena lozunga, nevienas skrejlapas. — Būs laikam nosprostojuši visus ceļus, — ieminējās adjutants.

— Tā arī vajag. Pietiek ar maija parādī, — generala seja īgri savilkās.

Viņš atcerējās milzīgās demonstrantu kolonas, kas no visām pusēm soļoja taisni viņam virsū, skandējot: «Rīdžve-mēri, dodies mājās! Mums bez tevis labi klājas!» Toreiz viņš domāja: «Ech, viena tanku divīzija, vai vēl labāk — atombumba. Viena vienīga.» Bet tad viņu pārņēma bažas, No šiem te būs jārekrutē armija? Tie taču pirmie šaus un mani!

Tas bija drūmas atmiņas.

Un tad Romā, Frankfurtē, Londonā, Hagā — visur tas pats. Jā, Rietumeiropa nav Amerika, — skumji nedomāja generalis. Tur mēs tādu Diklo vai Stilu neizlaistu. Sen jau būtu... Generalis savilka roku durē... Bet nekas, gan jau tiksīm arī šeit galā. Galvenais — lai dot cilvēkus. Armija bez cilvēkiem ir izsmiekls. Generalis bez armijas — tukša vieta. Viņš apstājās... — Sodien pat jāpanāk lēmums. Lai pagarina karaklausību uz diviem gadiem. Kas gan ir divi gadi? Agrāk landsknehti kalpoja 20—30 gadu. Ech, tie tik bija laiki! Un tagad? Es labi teicu vakar: «Kungi, modernais karš nav rājā. Lai to apgūtu, vajadzīgi vismaz divi gadi. Tas, liekas atstāja iespaidu. Tikai francižis nosūtīja holandiešiem zīmīti ar vārdiem: «Un Koreja?» Labi, ka luksemburģieši man to slepus pastāstīja. Es viņiem parādīšu, kur vēži ziemo!

Generalis apstājās. — Es redzu ērmus, — viņš nomurmināja pie sevis, — viss būs kārtībā. Sodien te labs galss.

...No zāles skanēja runātāja balss. Generalis piegāja pusatvērtajam durvim. Runāja itālietis.

«...valsts ekonomiskais un iekšpolitiskais stāvoklis neļauj pašreiz realizēt šo patiesi vēsturisko lēmumu. Karaklausības pagarināšana / tagad nav iespējama.»

— Man jāpievienojas itāļu kolēģas viedoklim, — ņēma vārdu holandiešis. — Taču, lai nomierinātu mūsu amerikāņu draugus, lieku priekšā mū-

su komunikē uzsvert karaklausības pagarināšanas nepieciešamību.

— Mūsu amerikāņu draugiem jāsaprot, ka sabiedrības doma ir kategoriski pret karaklausības pagarināšanu, — piecēlās beļģietis. — Par to viņi varētu ļoti pārliecināties pēc notikumiem mūsu zemē. Atzīstos, kungi, ka neesmu visā mūžā redzējis kaut ko drausmīgāku kā šīs bez uzpūcēm solojošo un musinošās dziesmas dziedāšo zaidātu kolonas. Liekas — īrst visa pasaule. Un ledzīvotāji... Jums vajadzētu redzēt to sajūsmu. Ne, — beļģeša balss aprāvās.

Generalis nesaprata viņa tālākos vārdus, strauji atvēra durvis un iegāja ar saviem pavadoņiem zālē.

— ...lai viņi labāk brauc mājās! — šai brīdī nobeidza savu runu Beļģijas pārstāvis.

— Kā jūs teicāt? — asi jautāja generalis. Visi pagriezās uz viņa pusī, daži pielēca kājās. — Kurš lai brauc mājās?

— Es, generala... mistera Rīdžveja kungs, — uztraukti taisnojās beļģietis, kamer pārējie nodūra acis, — un nāju par beļģu karavīriem, kas negrib dienēt jūsu, tas ir, mūsu armijā. Es teicu... Jūs mani acīm redzot parpratāt... Lai viņi brauc...

— Klusu! — nelabā balsi pavēlēja generalis. — Es negribu nekā tālāk dzirdēt... Kur ir jūsu lēmums, kungi? Korespondenti jau sapulcējušies mūsu vēstniecībā.

Zāle klusēja.

— Lēmuma vēl nav? Tātad? — draudīgi jautāja generalis. — Gadu sprīžat, bet lēmuma nav? Gribat, lai krievi jūs aprij ar visiem kauliem? Ko?

Delegāti nodūra galvas, šķirstīja papīrus, bet generalim likās, ka franču un holandiešu pārstāvji tikko valda smieklus.

— Labi, kungi, — sacīja viņš ledainā balsī. — Es eju. Es redzu, man te nav ko darīt!

Generalis militāri pagriezās, izgāja un nīkni aizcirta durvis. Viņš aizskrēja tik ātri, ka aizmīrsa pat pacelti apkakli un nemaz nepamanīja milzu uzrakstu uz nama fasades: «Rīdžveļ! Brauc mājās! Tev šeit nav ko darīt!»

Toties pārējās delegācijas, kas pēc pāris minūtēm bez steigas devās uz preses konferenci, uzrakstu ieraudzīja. Itāļu un beļģu delegāti saskatījās un nosmīnēja. Bet franču delegāts pamāja policijas virsniekam un skaļi sacīja: «To vajadzētu nomazgāt.»

M. Vilks

Lasītāju vēstules

Dažas grūtības dramatiskā kolektīva darbā

Jūlija pēdējās dienās Staļina rajona kultūras nama «Ziemeļblāzma» dramatisks kolektīvs pulcējās, lai atskatītos uz gadā veikto darbu un apspriestu plānus nākotnei. Tā dalībnieki gāja laika bija iestudējuši divus viencēlienus un vienu skatē gatavotu vairākcēlienu lugu. Režisores b. Elksnes vadībā kolektīvs šais inscenējumos ieguldījis daudz pūliņu. Sistematisks darbs devis vērtīgus augļus: ar Fjodorova lugu «Ceļi un gaitas» iestudējumu Rīgas pilsētas skatē tas ieguva trešo vietu.

Lai kolektīvs labi sagatavotu lugu izrādei, bija nepieciešama konsultācija par dažādiem skatuves mākslas problemām. Augstvērtīgu konsultāciju sniedza LPSR Valsts Akademiskā Dramas teātra aktieris Staļina premijas laureāts Z. Katlaps un Staļina premijas laureāte E. Ezeriņa. Dalībnieki savus talantus izkopj arī daļlasiņāšanā. Dau-

dzos koncertos mūsu daļlasiņāji guvuši lielu piekrišanu.

Pēdējā gadā kolektīvs kļuvis kuplāks. Arvien plašāk tajā iesaistās strādnieku jaunatne, kas vēlas izkopt savus talantus. Aktīvākie no jauniešiem ir J. Tidriks, E. Holsts, Z. Lindberga, M. Auziņa u. c. M. Auziņai par aktīvu darbu kultūras nama «Ziemeļblāzma» dramatiskajā kolektīvā 1952. gada janvārī piešķirts goda raksts. Ar lielu darba prieku dramatiskā kolektīva pāsākumos piedalās arī tā vecākie dalībnieki bb. Melenberga, Kalniņa, Jansons u. c.

Bet mums ir daudz trūkumu, kurus nenovēršot nav iespējama tālāka attīstība. Vispirms jāpārvar tas, ka daži mūsu biedri necieš kritiku — vienlīga, vai tā nākusi no pašu kolektīva, vai no ārpusē. Katrā ziņā jātiek galā arī ar tādu šķērslī, ka līdz šim mūsu kolektīvam nav pastāvīgu telpu, un «Ziemeļblāzmas» vadība liek kolekti-

vam klejot pa visu plašo kultūras namu. To vajadzētu nekavējoši nokārtot, kā tas jau ir daudzkārt runāts un solīts. Tad «Ziemeļblāzmas» dramatisks kolektīvs spēš sniegt milgrāviem daudz vērtīgu izrāžu.

K. Biljons,
dramatiskā kolektīva dalībnieks

Sodien Kultūras un atpūtas parkā plkst. 12 — Brīvības teātri — celtniecības darbiniekiem veltīti sarīkojumi; plkst. 13 — Leļļu teātri — «Maijā saimniecīte»; plkst. 17 — kino teātri «Uzvara» — kinofilma «Boperacija»; plkst. 18 — Brīvības teātri — Muzikalās komedijas teātra mākslinieku koncerts.

o Dzintaru koncertzālē LPSR Nopelniem bagātā māksliniece L. Zachodņika un J. Jeršovas koncerts. Sākums plkst. 21.

18. augustā Latvijas Padomju māks-

ŠONEDĒL

slinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

19. augustā Dzintaru koncertzālē 8. simfoniskais koncerts. Piedalās Radiokomitejas orķestris. Diriģents LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieks L. Vigners. Soliste Vissavienības un starptautisko vijolinieku konkursu laureate Marina Kozolupova. Sākums plkst. 21.

20. augustā Filharmonijas koncertzālē, Amatu ielā 6, Marinas Kozolupovas koncerts. Sākums plkst. 21.

21. augustā Dzintaru koncertzālē Leņģingradas Dramas teātra viesizrāde — «Denšičs Seimenko». Sākums plkst. 21.

22. augustā Dzintaru koncertzālē Tautas dzejnieka J. Raiņa piemiņai veltīts vakars. Lekcija. Koncerts. Sākums plkst. 21.

23. augustā Dzintaru koncertzālē KPFSR Nopelniem bagātā māksliniece M. Aleksandroviča koncerts. Sākums plkst. 21.